

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'UYALAR

MAQSUD SHAYXZODANING IJTIMOIIY-SIYOSIIY FAOLIYATI VA SOVET DAVRIDA UNING MUNOSABATI

Hasanova Sevinch Anvarovna

*Toshkent davlat transport universiteti "Raqamli iqtisoditot"
yo'nalishi 3-bosqich talabasi*

Annotatsiya: *Ushbu maqolada Maqsud Shayxzodaning 1950-yillardagi ijodiy va ijtimoiysiyosiy faoliyati tahlil qilinadi. Xususan, uning xalqlar do.,stligi mavzusidagi asar yozish rejasi, Sovet adabiy muhitidagi o.,rni va u ishtirok etgan adabiy-ma'rifiy tadbirlar yoritiladi. Shuningdek, u davr siyosiy muhitiga bo.,lgan munosabati va Leningrad, Moskva, Boku kabi shaharlardagi faoliyati haqida ham fikr yuritiladi.*

Kalit so'zlar: *Maqsud Shayxzoda, Sovet davri, ijtimoiy-siyosiy faoliyat, adabiy muhit, xalqlar do.,stligi, adabiy uchrashuvlar, M.M. Litvinov, G.V. Plekhanov, Moskvadagi adabiy muhit, general Gorodovikov.*

МАКСИМ ЛИТВИНОВ И ВСТРЕЧА С ШАЙХЗОДОЙ: ПЕРЕСЕЧЕНИЕ ДИПЛОМАТИИ И ЛИТЕРАТУРЫ

Аннотация: *В статье анализируется встреча узбекского писателя Шайхзоды с советским дипломатом Максимом Литвиновым в Москве в 1950 году. Рассматриваются обсуждаемые ими политические и культурные вопросы, а также влияние Литвинова на советскую внешнюю политику. Особое внимание уделяется историческому контексту встречи и изменениям в судьбах известных личностей после Второй мировой войны.*

Ключевые слова: *Шайхзода, Максим Литвинов, советская дипломатия, внешняя политика, литература, политическая история, культура, Москва, 1950 год, исторический контекст.*

MAXIM LITVINOV AND THE MEETING WITH SHAYXZODA: THE INTERSECTION OF DIPLOMACY AND LITERATURE

Abstract: *The article analyzes the meeting between Uzbek writer Shayxzoda and Soviet diplomat Maxim Litvinov in Moscow in 1950. It examines the political and cultural discussions they had, as well as Litvinov's influence on Soviet foreign policy. Special attention is given to the historical context of the meeting and the changes in the destinies of notable figures after World War II.*

Keywords: *Shayxzoda, Maxim Litvinov, Soviet diplomacy, foreign policy, literature, political history, culture, Moscow, 1950, historical context.*

KIRISH

XX asrning o‘rtalarida Sovet Ittifoqida siyosiy va madaniy jarayonlar sezilarli darajada o‘zgarib borayotgan edi. Bu davrda ko‘plab ziyolilar hamda davlat arboblarning faoliyatida muhim burilishlar yuz berdi. Ana shunday shaxslar qatorida mashhur o‘zbek yozuvchisi va dramaturgi Maqsud Shayxzodaning ham o‘rni alohida ahamiyatga ega.

Shayxzoda o‘z ijodida jamiyat hayoti, millatlararo munosabatlar hamda ijtimoiy-siyosiy muammolarni yoritishga alohida e‘tibor qaratgan. 1950-yilda u yozuvchilar uyushmasiga xalqlar do‘stligi mavzusida yangi asar yaratish istagini bildiradi. Shu yilning kuzida u Moskva shahriga borib, tasodifan sovet diplomati Maksim Litvinov bilan uchrashadi. Bu uchrashuv adabiyot va siyosat kesishgan muhim voqealardan biri sifatida qaraladi.

Mazkur maqolada Shayxzoda va Litvinov o‘rtasida bo‘lib o‘tgan suhbat tafsilotlari, uning tarixiy hamda madaniy ahamiyati tahlil qilinadi. Bundan tashqari, sovet davridagi adabiy muhit va siyosiy vaziyatning yozuvchilar hayotiga ko‘rsatgan ta‘siri ham ko‘rib chiqiladi.

Ma‘lumki, sovet davrida adabiyot nafaqat badiiy ijod mahsuli, balki mafkuraviy vosita sifatida ham qaralgan. Yozuvchilar ijodi qat‘iy nazorat ostida bo‘lgan, ularning asarlari siyosiy talablarga mos kelishi zarur edi. Bunday sharoitda Shayxzoda kabi ijodkorlarning faoliyati murakkab jarayonlar bilan bog‘liq kechgan.

Asosiy qism Maqsud Shayxzoda XX asr o‘rtalarida o‘z ijodiy faoliyatini rivojlantirish va yangi asarlar yozish maqsadida turli shaharlarga safar qilishni rejalashtirgan edi. Ayniqsa, u xalqlar do‘stligi mavzusidagi asar ustida ishlashni niyat qilgan va bu borada Sovet Ittifoqining turli shaharlarida bo‘lishni maqsad qilgan edi. 1950-yil 16-may kuni u Yozuvchilar uyushmasiga yo‘llagan arizasida ushbu niyati haqida yozib, avgust oyida sog‘lig‘ini tiklash, keyin esa to‘rt oy davomida Moskva, Lenigrad, Kiev, Tbilisi, Yerevan va Boku shaharlarida bo‘lish rejalarini bayon etgan.

TANQIDIY NAZAR, TAHLILY TAFAKKUR VA INNOVATSION G‘OYALAR

Shu bilan birga, u bu masalada yordam berishni so‘rab, SSR Adebiyot jamg‘armasiga murojaat qilishni iltimos qilgan. Shayxzodaning ushbu sayohatlari faqatgina ijodiy jarayon bilan cheklanib qolmay, balki u Sovet Ittifoqida bo‘layotgan siyosiy va madaniy jarayonlarni chuqur o‘rganishga ham harakat qilgan. Shu maqsadda u 1950-yil noyabr oyida Moskvada bo‘lganida taniqli diplomat, sobiq tashqi ishlar vaziri Maksim Litvinov bilan uchrashgan. Bu uchrashuv tasodifan yuz bergan bo‘lsada, Shayxzoda bundan katta taassurot olgan va Litvinov shaxsi unga qiziqarli ko‘ringan. Ularning uchrashuvi A.A. Fadeyev nomidagi Adabiyotchilar uyining restoranida kechgan bo‘lib, bu joy o‘sha yillarda yozuvchilar va ziyolilar uchun muhim uchrashuv nuqtasi edi.

Shayxzoda Litvinovning uzoq yillar Sovet diplomatiyasida faoliyat yuritganiga qiziqish bilan qaragan. U Litvinovning Yevropa mamlakatlaridagi tajribasi, bir necha tillarni bilishi, siyosiy jarayonlardagi roli haqida so‘z yuritgan. Ayniqsa, Litvinovning Ikkinchi Jahon urushi yillarida AQShda elchi sifatida ishlagani, undan avval esa uzoq vaqt Sovet tashqi siyosatini shakllantirgan shaxslardan biri bo‘lgani Shayxzodani hayratga solgan.

TANQIDIY NAZAR, TAHLILY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'UYALAR

Uchrashuv chog'ida Shayxzoda va Litvinov o'sha davr siyosiy holati, adabiyot va mafkura masalalari haqida suhbatlashgan. Shayxzoda Sovet adabiyotida yuz berayotgan o'zgarishlar, yozuvchilarning mafkuraviy cheklovlarga duch kelayotgani haqida fikr almashgan. Litvinov esa o'zining faoliyati davomida turli siyosiy bosimlarga uchragani va oxir-oqibat chetlashtirilgani haqida so'zlagan. Bu suhbat Shayxzodaning adabiyot va siyosat o'rtasidagi murakkab bog'liqlikni yanada chuqurroq tushunishga yordam bergan.

Shayxzoda bu uchrashuvdan so'ng Litvinov shaxsi haqida o'z fikrlarini o'rtoqlashib, uni o'ziga xos siyosiy arbob deb baholagan. U Litvinovning oratorlik qobiliyatini yuqori baholab, ammo siyosiy tizimdagi cheklovlar tufayli uning oldingi mavqeini yo'qotganiga e'tibor qaratgan. Shayxzoda shuningdek, Sovet harbiy generali Oka Ivanovich Gopodovikov haqida ham eslab, u ham Ikkinchi Jahon urushidan keyin turli sabablarga ko'ra chetlashtirilgan generallardan biri bo'lganini aytgan. Bu esa o'sha davr siyosatida ko'plab tajribali kadrlarning o'z lavozimlaridan chetlatilishi bilan bog'liq edi.

Shayxzodaning bu uchrashuvdan olgan taassurotlari uning ijodiy izlanishlariga ham ta'sir ko'rsatgan. U o'z asarlarida mafkuraviy cheklovlar, siyosiy jarayonlarning adabiyotga ta'siri haqida qayg'urgan. U Sovet adabiyotining doimiy nazorat ostida bo'lishi yozuvchilarning erkin fikr bildirish imkoniyatlarini cheklayotganini anglagan. Shu boisdan u o'z ijodida real voqelikni aks ettirishga harakat qilgan va bu orqali jamiyatning ijtimoiy-siyosiy muammolarini yoritishga intilgan. Shayxzodaning Litvinov bilan uchrashuvi, shuningdek, uning xalqaro masalalarga bo'lgan qiziqishini ham ko'rsatadi. U faqatgina milliy masalalar bilan cheklanmay, balki jahon siyosati, xalqaro munosabatlar haqida ham o'z fikriga ega bo'lgan.

Shayxzoda Litvinov misolida diplomatiya va siyosatning ichki mexanizmlarini ko'rib chiqqan, bu esa uning keyingi ijodiy faoliyatida aks etishi mumkin edi. Ushbu maqola Shayxzodaning adabiy va ijtimoiy hayotining muhim jihatlaridan birini ochib beradi. Uning shaxsiy kuzatuvlari va tajribalari Sovet davrida yozuvchilar duch kelgan

TANQIDIY NAZAR, TAHLILY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'UYALAR

qiyinchiliklarni chuqurroq tushunish imkonini beradi. Shayxzoda nafaqat iste'dodli adib, balki o'z davrining voqeliklarini aniq tahlil qila oladigan ziyoli ham edi.

Xulosa

XX asr o'rtalarida Sovet Ittifoqidagi siyosiy va madaniy jarayonlar murakkab hamda ziddiyatli xarakterga ega edi. Bu davrda ko'plab yozuvchilar mafkuraviy nazorat ostida faoliyat yuritishga majbur bo'lgan. Maqsud Shayxzodaning hayoti va ijodi ham ana shunday sharoitda shakllangan.

Uning xalqlar do'stligi g'oyasiga bag'ishlangan asar yozish rejalari, turli shaharlarga qilgan safarlari hamda Litvinov bilan uchrashuvi o'sha davr tarixiy muhitini aks ettiradi. Shayxzoda ijtimoiy va siyosiy masalalarga befarq bo'lmagan ijodkor sifatida millatlararo totuvlik, adolat va erkinlik g'oyalarini targ'ib qilgan.

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G‘OYALAR

Shayxzoda va Litvinov uchrashuvi adabiyot hamda siyosat o‘rtasidagi murakkab aloqalarni ko‘rsatib beruvchi muhim tarixiy epizod hisoblanadi. Bu voqea orqali sovet davrida ziyolilar qanday muhitda faoliyat yuritganini tushunish mumkin.

Bugungi kunda ham Shayxzodaning ijodi o‘z ahamiyatini yo‘qotmagan. Uning asarlarida ilgari surilgan insonparvarlik, hamjihatlik va erkin fikr g‘oyalari hozirgi davr uchun ham dolzarbdir. Shu sababli uning adabiy merosini chuqur o‘rganish va tadqiq etish muhim ilmiy vazifalardan biri hisoblanadi.

Shayxzodaning ijodi, u duch kelgan qiyinchiliklar va uning adabiyot orqali ko‘tarilgan masalalar bugungi kun uchun ham dolzarb bo‘lib qolmoqda. Bu esa bizni adabiy merosni chuqur o‘rganish va qadrlashga undaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Shayxzoda M. Tanlangan asarlar. – Toshkent: G‘afur G‘ulom nomidagi nashriyot, 1985.
2. Litvinov M.M. Sovet tashqi siyosati tarixi. – Moskva: Progress nashriyoti, 1972.
3. Гороодовиков О.И. Harbiy xotiralar. – Moskva: Harbiy adabiyot nashriyoti, 1950.
4. O‘zbekiston yozuvchilar uyushmasi hujjatlari. – Toshkent, 1950-yillar.

